

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.101>

ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК СКЛADOVA ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ

Коваленко А.В.,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
публічної безпеки громад факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент, м. Кропивницький
ORCID: 0000-0003-3665-0147
e-mail: new4or@gmail.com

Коваленко А.В. Використання доказів у кримінальному провадженні як складова процесу доказування.

Стаття присвячена з'ясуванню сутності та змісту використання доказів а також обґрунтуванню виокремлення такої категорії як складової доказування у кримінальному провадженні. З'ясовано, що попри відсутність категорії «використання доказів» серед передбачених ч. 2 ст. 91 КПК України складових доказової діяльності цей термін вживається законодавцем у низці статей чинного КПК України. Проаналізовано позиції вітчизняних науковців щодо сутності досліджуваної операції з доказами. З'ясовано, що більшість доктринальних визначень цього поняття зводиться до розуміння використання доказів як оперування ними (доказами, їх процесуальними джерелами, доказовою інформацією) для виконання проміжних і кінцевих завдань (тобто досягнення певних позитивних результатів) у кримінальному провадженні.

На основі вивчення положень чинного законодавства та доктринальних джерел встановлено, що докази використовуються шляхом обґрунтування, прийняття та реалізації рішень у кримінальному провадженні. Виокремлено такі форми використання доказів: процесуальні рішення, рішення про подання доказів судові та обґрунтування ними правових позицій, про подання клопотань та скарг під час досудового розслідування, тактичні рішення сторони обвинувачення та інших суб'єктів доказування. Розглянуто загальний механізм прийняття перелічених рішень та місце використання доказів в системі складових доказової діяльності.

Використання доказів визначено як складову процесу доказування, сукупність логічних та інструментальних операцій, що полягають у обґрунтуванні доказами (доказовою інформацією), прийнятті та реалізації суб'єктом доказування рішень з метою виконання власних завдань у кримінальному провадженні.

Подальші перспективи досліджень у аналізованій сфері пов'язані з науково-теоретичним

опрацюванням сутності, видів та механізму прийняття рішень у кримінальному провадженні як форми використання доказів.

Ключові слова: кримінальне провадження, доказування, використання доказів, процесуальні рішення, тактичні рішення, слідчі (розшукові) дії, внутрішнє переконання.

Kovalenko A. The use of evidence in criminal proceedings as a component of the evidentiary process.

The article is devoted to elucidating the essence and content of the use of evidence, as well as to justifying the identification of such a category as a separate component of evidentiary process in criminal proceedings. It was found that despite the absence of the category "use of evidence" among the provisions of Part 2 of Art. 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the term is used by the legislator in a number of articles of the current CPC of Ukraine. The positions of domestic scientists regarding the essence of the use of evidence were analyzed. It was found that the majority of doctrinal definitions of this term boil down to the understanding of the use of evidence as the manipulation of it (evidence, their procedural sources, evidentiary information) for the performance of intermediate and final tasks (that is, the achievement of certain positive results) in criminal proceedings.

Based on the study of the provisions of the current legislation and doctrinal sources, it was established that evidence is used by justifying, making, and implementing decisions in criminal proceedings. The following forms of evidence use are singled out: procedural decisions, decisions on submitting evidence to the court and substantiating legal positions with them, on submitting motions and complaints during the pre-trial investigation, tactical decisions of the prosecution and other subjects of evidence. The general mechanism of making the listed decisions and the place of use of evidence in the system of components of evidentiary activity are considered.

The use of evidence is defined as a component of the evidentiary process, a set of logical and instrumental operations consisting in justifying with evidence (evidential information), making and implementing decisions by the subject of proof in order to fulfill their own tasks in criminal proceedings.

Further research prospects in the analyzed field are related to the scientific and theoretical study of the essence, types and mechanism of decision-making in criminal proceedings as a form of evidence use.

Key words: criminal proceedings, evidence, use of evidence, procedural decisions, tactical decisions, investigative (search) actions, internal conviction.

Постановка проблеми. Для більшості учасників кримінального провадження доказова діяльність або сприяння її здійсненню є однією з основних (а іноді і головною) складовою реалізації їх процесуальних функцій. Сторони кримінального провадження, слідчий суддя і суд, потерпілий (та його представник), представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, цивільний позивач і відповідач (та їх представники) й інші суб'єкти безпосередньо беруть участь у встановленні обставин, що становлять предмет доказування у кримінальному провадженні; свідки, поняті, перекладач, експерт та спеціаліст – відіграють допоміжну роль у доказуванні на різних стадіях провадження. Кінцевою метою доказування у кримінальному провадженні є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК України) шляхом встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (ч. 2 ст. 92 КПК України). Відтак, розробка і надання практикам кримінальних процесуальних та криміналістичних рекомендацій щодо найбільш ефективного здійснення доказування є одним із найбільш важливих завдань учених-теоретиків та запорукою дієвості системи вітчизняної кримінальної юстиції в цілому.

Складові доказової діяльності визначені ч. 2 ст. 91 КПК України: доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів. Утім, закріпленний чинним кримінальним процесуальним законом погляд на структуру доказування, на нашу думку, не є оптимальним і не включає усі когнітивні (мисленнєві) та практичні (інструментальні) складові діяльності суб'єктів доказування. Зокрема, поза змістом ч. 2 ст. 91 КПК України лишається діяльність уповноважених осіб щодо оперування доказами з метою виконання проміжних та підсумкових завдань у кримінальному

провадженні. У спеціальній літературі описану складову доказування прийнято називати «використання доказів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сьогодні серед вітчизняних учених-процесуалістів та криміналістів відсутній усталений підхід до розуміння складових процесу доказування у кримінальному провадженні в цілому та до розуміння змісту поняття «використання доказів» зокрема. Так, В.В. Вапнярчук [1], В.П. Гмирко [2], В.Г. Гончаренко [3], Р.В. Малюга [4], М.А. Погорецький [5], С.О. Старенький [6], М.Є. Шумило [7] та низка інших науковців висловлювали критичні зауваги щодо традиційного трьох-елементного (збирання-перевірка-оцінка) підходу до розуміння складових доказування у кримінальному провадженні. Водночас окремі вітчизняні вчені приділили увагу теоретичним і практичним аспектам використання доказів та їх окремих процесуальних джерел у кримінальному провадженні: М. Г. Щербаковський розглянув зміст використання доказів як етапу доказування [8], С.О. Ковальчук висвітлив основні напрями використання речових доказів [9], Д.Б. Сергєєва дослідила можливості використання результатів НС(Р)Д [10], В.М. Важинський розкрив форми використання доказів під час розслідування фіктивного підприємництва [11] тощо. Утім, сутність, зміст та форми використання доказів, як складової кримінального процесуального доказування, лишаються недостатньо висвітленими у спеціальній літературі, що підкреслює актуальність пропонованого дослідження.

Формування цілей. Метою статті є з'ясування сутності і форм використання доказів та обґрунтування виокремлення зазначеної складової доказування у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку наукової думки переважна більшість учених (як процесуалістів, так і криміналістів) у питанні визначення структури кримінального процесуального доказування продовжує тяжіти до «класичної» трьох-елементної схеми, що включає збирання, перевірку й оцінку як операції з доказами. Наведена позиція наукової спільноти є цілком зрозумілою, адже саме такий підхід використовується законодавцем у ч. 2 ст. 91 КПК України. Утім, як справедливо зазначає М.Є. Шумило, наявне у чинному КПК України визначення доказування спрощує його зміст, лишаючи за його межами логічну, психологічну, семантичну, комунікаційну складові частини такого виду діяльності [7, с. 152]. Системний аналіз положень чинного кримінального процесуального законодавства дає підстави поставити під сумнів усталену трьох-елементну систему складових доказування та обґрунтовано виокремити використання доказів як елемент діяльності суб'єктів доказування.

Попри відсутність категорії «використання доказів» серед передбачених ч. 2 ст. 91 КПК України складових доказової діяльності, указаний термін у різних варіаціях вживається законодавцем у низці інших статей чинного Кримінального процесуального кодексу. Так, на використання доказів, як операцію із ними, прямо указується у ст.ст. 85, 86, п. 4. ч. 2 ст. 88, 88-1, ч. 2 ст. 100, ч. 2, 3 ст. 290, 295, 295-1, 298-1, 319, 549, 553, 615 КПК України. Окрім того, КПК України містить низку непрямих вказівок на використання доказів: у процесі доказування можуть використовуватися інформація (ст.ст. 14, 15, 255, 259 КПК України), відомості (ст.ст. 98, 99, п. 6 ч. 2 ст. 160, 290, 622, 626 КПК України), речі й документи (ч. 5 ст. 132, ч. 4 ст. 252 КПК України), матеріали ревізій і перевірок (ч. 2 ст. 79 КПК України), результати НС(Р)Д (ст.ст. 256, 257 КПК України) тощо.

Тлумачний словник української мови визначає дієслово «використовувати» як «застосовувати, вживати що-небудь з користю, користуватися чимсь» [12]. З огляду на його морфологію (префікс «ви-» та корінь «корист»), а відтак і семантику, досліджуваний термін варто розуміти як отримання користі від чогось, застосування чогось із користю, отримання позитивного, корисного результату від застосування чогось. Подібної логіки дотримується і більшість авторів доктринальних дефініцій поняття «використання доказів», значення якого зводиться до оперування ними (доказами, їх процесуальними джерелами, доказовою інформацією) для виконання проміжних і кінцевих завдань (тобто досягнення певних позитивних результатів) у кримінальному провадженні [5, с. 71; 8, с. 93; 9, с. 160; 13, с. 149; 14, с. 9 та ін.], з чим ми цілком погоджуємося. Водночас у спеціальній літературі відсутня єдина позиція щодо місця використання доказів у системі складових доказової діяльності, суб'єктів, механізму та форм реалізації цього елементу доказування.-

Найчастіше вітчизняні учені асоціюють використання доказів з обґрунтуванням правових позицій та прийняттям процесуальних рішень уповноваженими учасниками кримінального провадження. Зокрема за В.Г. Гончаренком, докази використовуються для доказування і прийняття процесуальних рішень на основі доказування [3, с. 13]. М.А. Погорецький розглядає використання доказів як наступний (завершальний) етап доказування після їх отримання. На його думку використання доказів, як діяльність, полягає в оперуванні ними, у встановленні на їх підставі обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження, в обґрунтуванні відповідних процесуальних рішень уповноваженими суб'єктами, у

тому числі й для перевірки вже отриманих доказів та для отримання нових доказів тощо [5, с. 71]. С.О. Ковальчук зазначає, що розумова складова використання доказів являє собою доказування-обґрунтування, виступає зовнішнім вираженням результатів оцінки доказів і завершальним етапом доказування [9, с. 160].

Наведений підхід цілком кореспондує положенням чинного кримінального процесуального законодавства. Відповідно до ст. 94 КПК України, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. При цьому, слушною є позиція Ю.М. Грошевого та С.М. Стахівського, котрі зауважили, що «оцінка доказів та їхніх процесуальних джерел завжди завершується прийняттям певного процесуального рішення та його обґрунтуванням, на якому б етапі розслідування це не відбувалось. І ці два елементи не утворюють одного цілого, тобто оцінка не включає в себе прийняття рішення та його мотивацію, останні виступають як результат оцінки доказів та їхніх джерел» [15, с. 49].

Наголосимо, що КПК України встановлює чітку вимогу прийняття кримінальних процесуальних рішень уповноваженими особами на основі оцінки наявних доказів, за умови, що останні є належними, допустимими, достовірними і достатніми для прийняття конкретного процесуального рішення. Водночас ст. 85 КПК України як одну з умов належності доказів визначає їх здатність прямо чи непрямо підтверджувати можливість чи неможливість *використання* інших доказів. Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК України, недопустимий доказ не може бути *використаний* при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення.

Системне тлумачення цитованих положень ст.ст. 85, 86, 94 КПК України дає змогу дійти висновку, що належність, допустимість, достовірність і достатність доказів є одночасно необхідними умовами для їх використання та для прийняття на їх основі процесуальних рішень, а ч. 2 ст. 86 КПК України фактично отожднює названі категорії. Не заглиблюючись у дослідження механізму прийняття таких рішень зазначимо, що за результатами позитивної оцінки доказів у свідомості уповноважених суб'єктів формується внутрішнє переконання про необхідність або обов'язок прийняття відповідного процесуального рішення, котре реалізується шляхом вчинення процесуальних дій та складання процесуальних

документів. Метою ж такої поведінки уповноваженої особи є виконання власних процесуальних завдань у кримінальному провадженні. Таким чином, на нашу думку, прийняття та реалізація уповноваженою особою процесуального рішення за результатами оцінки наявних у провадженні доказів є окремим випадком (формою) використання доказів у кримінальному провадженні.

Крім того, аналіз ч. 2 ст. 22, ч. 1 ст. 349, ч. 1 ст. 363 КПК України показує, що у судовому розгляді під час з'ясування обставин та перевірки їх доказами сторони кримінального провадження мають підтверджувати заявлені ними обставини доказами, шляхом подання їх судові. У межах судових дебатів сторони та інші визначені ч. 1 ст. 364 КПК України учасники провадження висловлюють власні правові позиції щодо окремих складових предмету кримінально-правового спору та обґрунтовують їх із посиланням на раніше досліджені за участі суду докази. Тобто, сторони провадження, на реалізацію тактики й стратегії обвинувачення і захисту відповідно, подають докази судові для дослідження, висловлюють позиції щодо їх належності, достовірності, допустимості і достатності для прийняття судом певних рішень. Метою описаної поведінки сторін є формування у суду певного внутрішнього переконання щодо обставин кримінального правопорушення та результатів провадження, котре стане підставою прийняття останнім власних процесуальних рішень.

Така діяльність сторін судового розгляду згадується законодавцем і у ст. 290 КПК України. Відповідно до ч. 2, 3 указаної норми, прокурор, слідчий зобов'язані надати стороні захисту доступ до матеріалів досудового розслідування, зокрема будь-яких доказів, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання; будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них...якщо прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Аналогічно, відповідно до ч. 6 ст. 290 КПК України, й сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ до речових доказів або їх частин, документів або копії з них...якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Системне тлумачення положень ст.ст. 22, 290, 349 КПК України показує, що з точки зору законодавця подання сторонами провадження доказів судові для обґрунтування власних правових позицій є тотожним використанню доказів.

Описане цілком відповідає наведеному вище розумінню використання доказів як оперування ними для досягнення певної мети, визначеної, у даному випадку, процесуальними функціями

обвинувачення і захисту відповідно. Оскільки вибір порядку подання доказів, формулювання, обґрунтування та висловлювання позицій щодо їх значимості є проявами усвідомленої, вольової і цілеспрямованої поведінки учасників кримінального провадження, вважаємо, що у згаданих випадках використання доказів здійснюється саме шляхом прийняття і реалізації відповідних рішень у кримінальному провадженні.

Подібне формулювання, обґрунтування доказами та висловлювання правових позицій учасників провадження відбувається і на етапі досудового розслідування. Наприклад, ч. 1 ст. 184 КПК України вимагає від слідчого, прокурора у клопотанні про застосування запобіжного заходу наводити, серед іншого, обставини, на підставі яких указані особи дійшли висновку про наявність одного або кількох ризиків, зазначених у клопотанні, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини. Відповідно до ч. 3 згаданої статті до клопотання мають бути додані копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання та перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час судового розгляду щодо запобіжного заходу. На думку О. Г. Шило, вимога викладення у клопотанні відповідних підстав і мотивів, дослідження їх у судовому засіданні забезпечують можливість спрогнозувати ймовірну негативну поведінку особи й досягти того стандарту доказування, що буде визнаний достатнім для застосування запобіжного заходу й обмеження конституційного права людини [16, с. 271]. Водночас особа, щодо якої вирішується питання про застосування запобіжного заходу, під час розгляду клопотання має право давати необхідні пояснення, надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доводів прокурора (ч. 2 ст. 193 КПК України). Схожі прояви доказування-обґрунтування виявляються і під час вирішення питання про застосування інших заходів забезпечення кримінального провадження, при поданні та розгляді слідчим суддею скарг на рішення, дії та бездіяльність слідчого, дізнавача і прокурора, під час подання та розгляду клопотання про призначення судової експертизи за ініціативи сторони захисту та навіть під час подання захистом, потерпілим клопотань до слідчого, дізнавача, прокурора в порядку ст. 220 КПК України. Таким чином, приймаючи та реалізуючи рішення про подання клопотань та скарг, сторони кримінального провадження, потерпілий, інші особи використовують докази для обґрунтування власних правових позицій та формування внутрішнього переконання у адресата відповідного клопотання чи скарги.

Рішення про проведення слідчих (розшукових) дій (і вчинення інших процесуальних дій) стороною обвинувачення також потребують об-

ґрунтування доказами, як з точки зору вимог процесуального закону, так і з міркувань криміналістичної тактики. Відповідно до ч. 1, 2 ст. 223 КПК України, С(Р)Д є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні; фактичною підставою їх проведення є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення мети такої дії. В окремих випадках названі відомості можуть мати форму орієнтуючої інформації, наприклад допускається проведення допиту свідка на основі результатів його опитування оперативним співробітником. Але у більшості випадків фактичною підставою для прийняття рішень про проведення С(Р)Д, як слушно наголошує О.В. Капліна, є сукупність доказів [17, с. 42].

Щодо деяких процесуальних дій законом прямо передбачена вимога обґрунтування їх проведення (вчинення) саме доказами. Зокрема не допускається використання недопустимих доказів (у тому числі орієнтуючої інформації, отриманої у недоказовий спосіб) як підстави проведення процесуальних дій, які потребують дозволу слідчого судді (тимчасовий доступ до речей і документів, обшук, огляд житла чи іншого володіння особи, НС(Р)Д тощо); висновок експерта (а відповідно й рішення про призначення судової експертизи) не може ґрунтуватися на недопустимих доказах. Крім того, відповідно до доктрини «плодів отруйного дерева» докази, похідні від недопустимих, можуть бути визнані недопустимими – це означає, що рішення про проведення процесуальних дій, спрямованих на формування похідних доказів, можна ґрунтувати виключно на допустимих первинних доказах.

З точки зору криміналістичної тактики, процесуальні дії є засобом виконання проміжних (ситуаційних) та кінцевих завдань у кримінальному провадженні. Зміст таких завдань, насамперед, продиктований потребою отримання нових та перевірки уже зібраних доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Рішення про проведення одиничних процесуальних дій або їх комплексів (комбінацій), а також рішення меншого масштабу (наприклад, про обрання відповідних тактичних прийомів під час проведення окремих процесуальних дій) прийнято називати тактичними. Інформаційною основою прийняття таких рішень, як зазначає О.Ю. Булулуков, є саме доказова інформація [18, с. 84-85]. Таким чином, рішення сторони обвинувачення про черговість та спрямованість проведення С(Р)Д, вчинення інших процесуальних дій, обрання й застосування необхідних тактичних прийомів обґрунтовуються у першу чергу наявною доказовою інформацією та потребою її перевірки і розширення, а відтак мають вважатися формами використання доказів.

Наведена аргументація є застосовною і до тактичних рішень сторони захисту, потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, на стадії досудового розслідування. Очевидно, що указані учасники провадження мають значно менше можливостей збирання, дослідження та використання доказів порівняно із стороною обвинувачення. Однак, перелічені особи також приймають відповідні (непроцесуальні в розумінні ст. 110 КПК України) рішення та вчиняють процесуальні дії на виконання власних завдань у кримінальному процесі. Зокрема, захист приймає та реалізує рішення про отримання чи вилучення речей та копій документів, про залучення експерта, про подання клопотань, про ініціювання проведення обвинуваченням певних процесуальних дій та про вчинення інших процесуальних дій виходячи із власних тактичних і стратегічних завдань, з огляду на наявний доказовий матеріал та з метою його розширення. Відтак сторона захисту, потерпілий та представник юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, є суб'єктами використання доказів у формі обґрунтування, прийняття і реалізації власних рішень під час досудового розслідування.

Окрім того, науковці зазначають, що використання доказів не вичерпується доказуванням-обґрунтуванням: «це більш широке поняття, яке охоплює також такі дії, як пред'явлення доказів під час допитів, впізнання, судового слідства тощо» [19, с. 81]. Описані операції з доказами є достатньо типовим для вербальних та змішаних слідчих (розшукових) дій тактичним прийомом «пред'явлення доказів». Рішення про застосування згаданого прийому є тактичним і може вважатися використанням доказів у вузькому значенні.

Усі описані форми використання доказів у кримінальному провадженні поєднує спільність механізму їх реалізації. У дещо спрощеному вигляді згаданий механізм можна описати таким чином: докази (інформація, котру вони несуть) виступають однією із головних підстав формування у суб'єкта внутрішнього переконання про необхідність (обов'язок) прийняття і реалізації певного рішення у кримінальному провадженні. Якщо для процесуальних рішень, з огляду на положення ст. 94 КПК України, таке розуміння їх механізму є традиційним, то роль доказів у механізмі прийняття інших видів рішень у кримінальному провадженні потребує додаткового дослідження. Варто також зауважити, що формування внутрішнього переконання, висунення і перевірка версій, як складова такого процесу, не є самоціллю діяльності доказування. Виходячи із розуміння «використання» як отримання процесуального або тактичного результату, вважає-

мо, що сформоване на основі доказів внутрішнє переконання має знайти свій зовнішній вираз у прийнятті та реалізації рішень у кримінальному провадженні для досягнення цілей, поставлених перед відповідним суб'єктом.

Оскільки докази (доказова інформація, котру вони несуть) виступають інформаційною основою підготовки та прийняття описаних рішень, використанню доказів має передувати їх збирання та дослідження – тобто отримання суб'єктом прийняття рішення відповідних відомостей із джерел інформації та з'ясування їх змісту. Водночас використання доказів не варто вважати останньою, завершальною операцією з ними: під таке визначення підпадають лише підсумкові процесуальні рішення у кримінальному провадженні. Що ж до проміжних рішень, то вони, як правило, запускають наступні ітерації процесу збирання, дослідження і використання доказів, поки не будуть виконані головні (стратегічні) завдання у кримінальному провадженні, що дозволить уповноваженій особі прийняти рішення про перехід на наступний етап провадження.

З урахуванням викладеного ми пропонуємо розуміти використання доказів як складову процесу доказування, сукупність логічних та інструментальних операцій, що полягають у обґрунтуванні доказами (доказовою інформацією), прийнятті та реалізації суб'єктом доказування рішень з метою виконання власних завдань у кримінальному провадженні.

Висновки. Таким чином, попри відсутність категорії «використання доказів» серед передбачених ч. 2 ст. 91 КПК України складових доказової діяльності, цей термін у різних варіаціях вживається законодавцем у низці інших статей чинного Кримінального процесуального кодексу, що дає підстави для подальшого дослідження згаданої операції із доказами. Більшість доктринальних визначень аналізованого поняття зводять його зміст до оперування ними (доказами, їх процесуальними джерелами, доказовою інформацією) для виконання проміжних і кінцевих завдань (тобто досягнення певних позитивних результатів) у кримінальному провадженні.

Проведене дослідження показало, що сутність використання доказів полягає у обґрунтуванні, прийнятті і реалізації рішень у кримінальному провадженні. Формами використання доказів є: процесуальні рішення, рішення про подання доказів судові та обґрунтування ними правових позицій у судовому провадженні; про подання клопотань та скарг під час досудового розслідування; тактичні рішення сторони обвинувачення та інших суб'єктів доказування. У спрощеному вигляді механізм прийняття перелічених рішень можна описати таким чином: докази (інформація, котру вони несуть) виступають однією із го-

ловних підстав формування у суб'єкта внутрішнього переконання про необхідність (обов'язок) прийняття і реалізації певного рішення у кримінальному провадженні. Використання доказів можна визначити як складову процесу доказування, сукупність логічних та інструментальних операцій, що полягають у обґрунтуванні доказами (доказовою інформацією), прийнятті та реалізації суб'єктом доказування рішень з метою виконання власних завдань у кримінальному провадженні.

Перспективним видається подальше доктринальне дослідження механізму прийняття окремих видів рішень у кримінальному провадженні як форми використання доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 408 с.
2. Гмирко В.П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2010. 314 с.
3. Гончаренко В.Г. Доказування в кримінальному провадженні : науково-практичний посібник. Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. 42 с.
4. Малуґа Р.В. Доказування в кримінальному процесі: проблеми визначення структурних елементів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 280-283.
5. Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 63-79.
6. Старенький О.С. Доказування в кримінальному провадженні: до визначення поняття. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2015. № 1. С. 144-152.
7. Шумило М.Є. Викладання кримінального процесу: чи не час прощатися із методологічною спадщиною кримінального процесу тоталітарної доби? *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 149-155. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.21>.
8. Щербаковський М.Г. Використання доказів як етап доказування у кримінальному провадженні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2 (77). С. 88-95.
9. Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2018. 626 с.

10. Сергеева Д.Б. Напрями використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному доказуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 81-91.
11. Шабаровський Б.В. Перевірка доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2019. 237 с.
12. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. 827 с.
13. Стратонов В.М. Поняття, завдання слідчих (розшукових) дій у процесі розслідування злочинів. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 143-155.
14. Криміналістика: підруч. За ред. В.Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ: Ін Юре, 2016. 640 с.
15. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі. Науково-практичний посібник. Київ : КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2006. 272 с.
16. Шило О.Г. Особливості обґрунтування обрання запобіжних заходів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 25. С. 269-273.
17. Капліна О.В. Проблеми вдосконалення нормативного регулювання проведення слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 40-48.
18. Булулуков Ю.О. Тактичні рішення в теорії криміналістики: проблеми їх прийняття. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. Вип. 18. С. 81-90.
19. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів. За заг. ред. д.ю.н, професора В. М. Тertiшника. Київ : Алерта, 2015. 234 с.